

Republika Bosna i Hercegovina
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA
PEDAGOŠKI ZAVOD

NASTAVNI PLANovi I PROGRAMI

- OSNOVNA ŠKOLA •
- OSNOVNA MUZIČKA ŠKOLA •
- OSNOVNA BALETSKA ŠKOLA •

1994-1995.

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -

2006/1240

HISTORIJA - POVIJEST

za V, VI, VII i VIII razred

V razred 1 čas sedmično - 36 časova godišnje,
a ostali razredi po dva časa sedmično - 72 godišnje VIII razred - 68 časova

CILJ nastave historije je da učenici ovladaju znanjem o razvoju ljudskog društva od njegovog postanka do savremenog doba, kako bi im spoznata prošlost omogućila da shvate vrijeme u kojem žive, te da istovremeno predviđaju buduće događaje.

ZADACI nastave historije su:

- da učenici steknu pravilnu predstavu o historiji kao nauci i nastavnom predmetu;
- da upozna učenike sa najvažnijim događajima i pojavma u razvoju ljudskog društva i historijskom razvoju Bosne i Hercegovine;
- da učenike upozna sa kulturnom baštinom svog naroda i ostalih naroda, sa njihovim najznačajnijim kulturnim, naučnim i tehničkim dostignućima;
- da kod učenika razvije spoznaju o kulturnom identitetu svoje sredine uz istovremeno respektovanje osobenosti drugih kultura;
- da učenici shvate nastanak religije i njenu historijsku ulogu u razvoju kulture, civilizacije i nauke;
- da razvije duh tolerancije i demokratsko pravo na različitost mišljenja;
- da kod učenika razvija sposobnost samostalnog rasuđivanja i odgovornost za vlastito djelovanje u društvenoj sredini u kojoj žive;
- da učenici usvoje osnovne pojmove i terminologiju historijske nauke;
- da učenike osposobljava za samostalno korištenje historijskih izvora zasnovanih na naučno-historijskim činjenicama.

*****
HISTORIJA-POVIJEST

V RAZRED

(1 sat sedmično - 36 godišnje)

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA	Časova
1. UVOD U HISTORIJU	1 + 1
2. PREDHISTORIJA	4 + 1
3. NARODI STAROG ISTOKA	4 + 2
4. STARA GRČKA	5 + 2
5. RIM	6 + 3
6. NAŠE ZEMLJE U ANTIČKO DOBA	3 + 1

Napomena: prvi brojevi su namijenjeni za realizaciju nastavnog gradiva, drugi za ponavljanje, a ostatak za sistematizaciju.

Zadaci nastave historije u V razredu su:

- da se učenici upoznaju sa nastankom, razvojem i životom čovjeka u predhistorijskom dobu,
- da se učenici upoznaju sa raspadom rodovskog društva i formiranjem najstarijih država na prostoru Bliskog istoka,

- da se učenici upoznaju sa razvojem grčkih polisa - država i sa njihovim aristokratskim i demokratskim uređenjem,
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem Rimske Imperije kao najorganizovanije države robovlasničkog društva,
- da se učenici upoznaju sa životom, običajima i kulturom Ilira u antičko doba na prostorima Bosne i Hercegovine.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. UVOD U HISTORIJU 1 + 1

- Zadatak historije, historijski izvori, računanje vremena, podjela historije.

2. PREDHISTORIJA 4 + 1

- Postanak i razvoj čovjeka, religijski i evolucionistički pristup, oruđa za rad, podjela predhistorije: starije kameno doba /paleolit/, srednje kameno doba /mezolit/, mlađe kameno doba /neolit/.
- Počeci stočarstva i obrada zemlje, rodovske zajednice, matrijarhat, religijski i evolucionistički pristup, pojava naselja.
- Metalno doba: pronalazak metala i njihov značaj za čovječanstvo, društvene pojave /patrijarhat, raslojavanje, pojava novih zanimanja/.
- Značajnija predhistorijska nalazišta u Bosni i Hercegovini.
- Vjera i umjetnost predhistorijskih ljudi, religijski i evolucionistički pristup /kult mrtvih, totemizam, animizam, religijski i evolucionistički pristup/. Umjetničko stvaralaštvo: spiljski crteži, ljudske i životinjske figure, ukrašavanje keramike.

3. NARODI STAROG ISTOKA 4 + 2

- Razvoj robovlasničkog društva i prve države na Starom istoku. Egipat: prirodni uslovi, postanak i razvoj egipatske države, pregled historije egipatske države, privreda kultura, religija i mitologija.
- Prve države u Indiji: prirodni uvjeti, stanovništvo, nastanak države, društveni, privredni i kulturni razvoj. Religija i mitologija.
- Mezopotamija: zemlja i stanovništvo. Stvaranje države: Sumer, religija i mitologija. Akad, religija i mitologija. Babilon, religija i mitologija. Asirija, religija i mitologija.
- Kultura Stare Mezopotamije.
- Države Bliskog istoka: Finicija, Palestina, Sirija. Politički i kulturni razvoj. Privreda. Religija i mitologija.
- Persija: zemlja i stanovništvo, stvaranje persijske države. Kultura, religija i mitologija.

4. STARA GRČKA 5 + 2

- Zemlja i stanovništvo. Kretsko-mikensko razdoblje. Ilijada i Odiseja.
- Religija i mitologija, postanak države, razvoj trgovine i kolonizacija.
- Sparta: Položaj, društveno uređenje, odgoj djece, hegemonija Sparte.
- Atena: zemlja i stanovništvo, postanak atenske države, društveno uređenje, razvoj demokracije.
- Grčko-persijski ratovi: Uspon Atene. Peloponeski rat. Grčka kultura: književnost, nauka i filozofija, umjetnost.
- Makedonija i podvlašćenje Grčke. Osvajanja Aleksandra Makedonskog, stvaranje helenističkih država. Umjetnost helenističkog doba. Religija i mitologija.

5. RIM 6 + 3

- Zemlja i stanovništvo stare Italije. Etruščani, počeci Rima. Patriciji i plebejci. Doba Republike: ratovi sa Etruščanima i pokorenje Italije. Provala Gala.
- Širenje rimske vlasti na Sredozemlju. Punske ratove. Prvi sukobi s Ilirima. Ustanci robova i građanski ratovi. Robovlasničko društvo. Kultura u doba Republike: religija, književnost, umjetnost.

- Doba Carstva. Pad Republike i zavođenje monarhijske vlasti. Doba uspona. Ilirski (Batonov) ustanak, 6. g. n. ere.
- Kriza Carstva i navala barbarskih naroda na granice Carstva. Propast rimske države.
- Rimska kultura u doba Carstva: religija, književnost, umjetnost.
- Pojava kršćanstva i njegov značaj.

6. NAŠA ZEMLJA U DOBA ANTIKE 3 + 1

- Ilirska plemena, kulturni i politički razvoj. Odnos sa Grcima i Italcima. Ratovi sa Rimljanima i zavođenje rimske vlasti. Romanizacija.
  - Kulturne tekovine antičke kulture na tlu Bosne i Hercegovine. Propas antičke civilizacije i dolazak Slovena.
- (2 časa za godišnju sistematizaciju.)

*****

HISTORIJA-POVIJEST

VI RAZRED

(2 sata sedmično - 72 godišnje)

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA	Časova
1. EVROPA I ARAPSKI SVIJET U RANOM FEUDALIZMU	8 + 4
2. BALKANSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU	4 + 1
3. EVROPA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA	7 + 3
4. BOSNA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA	6 + 2
5. BALKANSKI NARODI U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA	4 + 1
6. DOLAZAK OSMANLIJA I NJIHOVO TERITORIJALNO ŠIRENJE NA BALKANSKOM POLUOSTVRVU	8 + 2
7. KAPITALISTIČKA PRIVREDA I KULTURA U OKVIRU FEUDALNOG DRUŠTVA	9 + 2
8. BOSNA I HERCEGOVINA OD XVI DO KRAJA XVIII STOLJEĆA	8 + 2

Zadaci nastave historije u VI razredu su:

- da se učenici upoznaju sa formiranjem novih varvarskih država na prostorima bivšeg Zapadnog Rimskog Carstva,
- da se učenici upoznaju sa osnovnim karakteristikama feudalnih društveno-ekonomskih odnosa,
- da se učenici upoznaju sa nastavom i razvijanjem bosanske državnosti u vrijeme razvijenog feudalizma,
- da se učenici upoznaju sa osvajanjem Osmanlija na Balkanskom poluotoku i sa društveno - političkim promjenama sa njihovim osvajanjima,
- da se učenici upoznaju sa velikim geografskim otkrićima i sa njihovim posljedicama,
- da se učenici upoznaju sa osnovnim karakteristikama apsolutističkih monarhija u Evropi,
- da se učenici upoznaju sa specifičnim položajem Bosne i Hercegovine u vremenskom razdoblju od XVI do XVIII stoljeća.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. EVROPA I ARAPSKI SVIJET U RANOM FEUDALIZMU 8 + 4

- Varvarske države i formiranje feudalnih država u Evropi: germanske države na teritoriji Rimskog Carstva. Franačka država, naturalna privreda, društveni odnosi, formiranje feudalne hijerarhije, položaj i uloga crkve. Karolinški renesans. Umjetnost karolinške epohe. Zamkovi, život ritera, narodno stvaralaštvo.
- Vizantija do XII stoljeća: rimsko nasljeđe i pokušaj obnove Rimskog Carstva. Vizantija i varvarske seobe, razvoj feudalnih društvenih odnosa. Crkveni raskol. Privredni i kulturni uticaji na susjedne zemlje.

86

- Svijet pred pojavu islama: društveni i privredni odnosi, pojava i širenje islama u vrijeme poslanika Muhameda i prve četvorice halifa, vjersko i teritorijalno širenje u vrijeme halifa iz dinastije Omejada i Abasida. Islam u evropskim zemljama. Kulturno-civilizacijski uticaj i značaj islama u Evropi.

2. BALKANSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU 4 + 1

- Doseljavanje Južnih Slovena: život u staroj postojbini, religija i društveni odnosi, uzroci i pravci seobe. Naseljavanje Balkanskog poluostrva.

- Formiranje plemenskih saveza: počeci društvenog raslojavanja i formiranje plemenskih saveza. Prvi podaci o srednjovjekovnoj Bosni.

3. EVROPA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA 7+3

- obilježja proizvodnje i društveni odnosi. Opšti privredni napredak, odvajanje zanatstva od poljoprivrede, postanak i razvoj gradova, zanatstvo, trgovina, začeci robne privrede.

- Staleška monarhija kao država razvijenog feudalizma. Plemstvo, vladajući stalež, jačanje uticaja građanstva, stvaranje velikih monarhija i njihovo uređenje (na primjeru Engleske i Francuske).

- Društveni pokreti i sukobi. Jeretički pokreti kao oblici društvene borbe, sukobi gradova i feudalaca, promjene na selu i seljački ustanici.

- Svakodnevni život u srednjem vijeku: život feudalaca, seljaka, svećenika i građanstva.

- Crkva i njezin značaj, papska država, sukob carstva i papstva.

- Krstaški ratovi i inkvizicija kao vjerski, vojni i kolonizacioni pokret Evropljana u zemlje Bliskog istoka. Uticaji.

4. BOSNA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA 6 + 2

- Društveno raslojavanje, začeci i nastanak bosanske državnosti. Bosna u vrijeme prvih banova, doba Kulina bana i borba za očuvanje nezavisnosti. Crkva bosanska i njeno učenje, vjerska organizacija. Uticaji u srednjovjekovnoj Bosni, dinastija Kotromanića i teritorijalno širenje Bosne. Katolička i pravoslavna crkva, stanovništva, privredni razvoj, jačanje moći krupnih feudalaca. Bosanska država u XV stoljeću, opadanje centralne vlasti, vanjski uticaji, položaj crkve bosanske u novim okolnostima. Kulturne prilike.

5. BALKANSKI NARODI U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA 4 + 1

- Dubrovnik: nastanak i razvoj, teritorijalno širenje. Značaj Dubrovnika u privrednom i kulturnom životu Južnih Slovena. Odnosi Dubrovačke Republike i srednjovjekovne bosanske države. Odnos Dubrovnika i drugih balkanskih država u srednjem vijeku. Stanje i prilike u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Srbiji. Uticaj zapadne i vizantijske kulture na južnoslovenske narode.

6. DOLAZAK OSMANLIJA I NJIHOVO TERITORIJALNO ŠIRENJE NA BALKANSKOM POLUOSTRVU 8 + 1

- Nastanak osmanske države i vrijeme njenih prvih vladara. Raspad Vizantijskog Carstva, timarski sistem, vojno uređenje Osmanskog Carstva, prva osvajanja na Balkanu. Bitka na Marici i osmansko osvajanje Makedonije.

- Uzroci zastoja novih teritorijalnih osmanskih osvajanja. Osvajanje srednjovjekovne srpske, bosanske i crnogorske države. Dalja osmanska osvajanja. Ugarska u borbi protiv Osmanlija. Osmanski pohodi na Hrvatsku, Sloveniju i Ugarsku / krbavska i mohačka bitka/. Novi društvenopolitički odnosi.

7. KAPITALISTIČKA PRIVREDA I KULTURA U OKVIRU FEUDALNOG DRUŠTVA 9 + 3

- Nastanak i razvoj kapitalističke privrede: pojava manufakture, prvobitna akumulacija kapitala, društvene posljedice, merkantilizam.

- Velika geografska otkrića: tehnička otkrića američke civilizacije prije dolaska Evropljanja, otkriće Amerike i genocid nad starosjediocima, otkriće pomorskih puteva do Indije, kolonijalna osvajanja. Značaj geografskih otkrića.

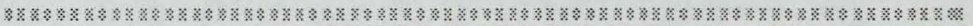
- Humanizam i renesansa: gradska privreda, osnova nove kulture, novi pogled na svijet i ideja progresa, umjetnost i nauka u vrijeme humanizma i renesanse.

- Apsolutističke monarhije: plemstvo kao vladajući stalež. Osnovne karakteristike apsolutizma na primjeru Francuske.

8. BOSNA I HERCEGOVINA OD XVI DO KRAJA XVIII STOLJEĆA **8 + 2**

- Uspon i moć Osmanskog Carstva.
- Spahijsko-timarski sistem, socijalne prilike, privredne prilike, migracije stanovništva i etničke promjene, proces prelaska na islam.
- Specifičan položaj Bosne i Hercegovine, upravno-teritorijalna podjela, društveni odnosi i privredne prilike, muslimanska i kršćanska raja, vjerska tolerancija, odžakluk, timari, janjičari, kapetani, ajani, uspostavljanje Bosanskog ejaleta. Bosanski ejalet u XVII stoljeću.
- Ratovi evropskih država protiv Osmanskog Carstva: kandijski i bečki rat (1683 - 1699. god.), rat 1714 - 1718. godine, genocid i devastacija nad Bošnjacima i općenito nad muslimanskim stanovništvom, osmanski rat (1737 - 1739.god.) i (1788 - 1791. god.) i istraga poturica. Mirovni ugovori i posljedice.
- Prilike u Bosanskom ejaletu u XVIII stoljeću. Kkulturalno-prosvjetne prilike i nauka u Bosni i Hercegovini pod osmanskom vlašću.

HISTORIJA-POVIJEST

VII RAZRED

(2 sata sedmično - 72 godišnje)

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA	Časova
1. POJAVA I RAZVOJ KAPITALIZMA	1 + 1
2. INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA U ENGLSKOJ	2 + 1
3. RAT ZA NEZAVISNOST U SJEVERNOAMERIČKIM KOLONIJAMA. STVARANJE SAD	1 + 1
4. FRANCUSKA GRAĐANSKA REVOLUCIJA 1789. GODINE	2 + 2
5. NAPOLEONVI RATOVI	1 + 1
6. BALKANSKO POLUOSTRVO KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA	2 + 2
7. BOSNA I HERCEGOVINA KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA	3 + 1
8. EVROPA IZMEĐU 1815. i 1848. GODINE	1 + 1
9. EVROPSKE REVOLUCIJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA	2 + 1
10. JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA	3 + 1
11. BOSNA I HERCEGOVINA U BORBI ZA AUTONOMAN POLOŽAJ U OSMANSKOM CARSTVU	4 + 2
12. EVROPA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE	4 + 2
13. RAZVOJ SAD I REZULTATI GRAĐANSKOG RATA	1 + 1
14. JUŽNOSLOVENSKI NARODI OD 50-tih GODINA XIX STOLJEĆA	2 + 1
15. BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE	3 + 1
16. VELIKA ISTOČNA KRIZA 1875 - 1878. GODINE	2 + 1
17. ZBACIVANJE OSMANLIJSKE VLASTI I POKRET PROTIV AUSTROUGARSKE OKUPACIJE U BiH 1878. GODINE	2 + 1
18. MEĐUNARODNI ODNOSI OD 1878. DO 1914. GODINE	1 + 1
19. RAZVOJ NAUKE I TEHNIKE	1 + 1
20. KULTURA NA PRELOMU DVA STOLJEĆA	1 + 1
21. JUŽOSLOVENSKE ZEMLJE OD 1878. DO 1914. GODINE	3 + 1
22. BOSNA I HERCEGOVINA ZA VRIJEME AUSTROUGARSKE VLADAVINE	4 + 1

Zadaci nastave historije u VII razredu su:

- da se učenici upoznaju sa velikim tehničkim otkrićima, industrijskom revolucijom i njenim društvenim posljedicama,

SS

- da se učenici upoznaju sa tekovinama građanskih revolucija i njihovim svjetsko-historijskim značajem,
- da se učenici upoznaju sa borbom Bosne i Hercegovine za autonoman položaj u okviru Osmanskog Carstva,
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem imperijalizma i međunarodnim odnosima u drugoj polovini XIX stoljeća,
- da se učenici upoznaju sa razvojem nauke, tehnike i kulture na razmeđu dva stoljeća,
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i kulturnim razvijem Bosne i Hercegovine za vrijeme austrougarske uprave.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- 1. POJAVA I RAZVOJ KAPITALIZMA** 1 + 1
Pojam kapitalizma i njegova pojava.
- 2. INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA U ENGLESKOJ** 2 + 1
Pojam i vrste revolucija. Preduslovi za industrijsku revoluciju u Engleskoj, tehnička i naučna dostignuća u XVIII stoljeću, koncentracija ljudi i proizvodnje, razlika između manufakturne i industrijske proizvodnje, promjene u strukturi društva, ekonomski liberalizam.
- 3. RAT ZA NEZAVISNOST U SJEVERNOAMERIČKIM KOLONIJAMA. STVARANJE SAD** 1 + 1
Karakteristike sjevernoameričkih kolonija, odnosi sa Engleskom, početak sukoba. Deklaracija nezavisnosti, proglašenje nezavisnosti SAD, Ustav SAD. Značaj stvaranja SAD i odjek u Evropi.
- 4. FRANCUSKA GRAĐANSKA REVOLUCIJA 1789. GODINE** 2 + 2
Francuska pred revoluciju, struktura društva, ekonomski i politički odnosi u zemlji. Idejna priprema revolucije. Pokušaji reformi. Skupština staleža, početak revolucije. Vladanje krupne buržoazije, prva faza revolucije. Donošenje i karakteristike Ustava iz 1791. godine. Zakonodavna skupština i društveno raslojavanje u revoluciji. Pad monarhije i proglašenje republike. Jakobinska diktatura, termidorski događaji, direktorij. Rezultati revolucije.
- 5. NAPOLEONovi RATovi** 1 + 1
Pojava Napoleona Bonaparte. Konzulstvo. Proglašenje Carstva. Napoleonovi ratovi i njihovi rezultati. Napoleonov kodeks. Značaj pojave Napoleona. Istočno pitanje.
- 6. BALKANSKO POLUOSTRVO KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA** 2 + 2
Administrativno-teritorijalna podjela Osmanskog Carstva. Pokušaji reformisanja pod vladavinom Selima III. Bune i ustanci u balkanskim zemljama. Srpski ustanci 1788do 1791. i 1804 - 1815. godine. Bukureški sporazum. Uspostavljanje autonomne kneževine Srbije i progon muslimanskog naroda i ostalog nesrpskog stanovništva. Grčki ustanak 1821. godine. Ustanak u Albaniji. 1831. godine.
- 7. BOSNA I HERCEGOVINA KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA** 3 + 1
Osobenost položaja Bosne i Hercegovine pod osmanlijskom vlašću. Rezultati Dubičkog rata (1788-1791. god.). Karakteristike bosanskohercegovačkog društva - janjičari, ajani, kapetani, seljaštvo, građanstvo. Bošnjaci u odbrani granica Carstva, borba protiv srpskog ustanka, suprostavljanje Francuzima i Austrijancima. Nastojanje centralne vlasti da uništi bošnjačke institucije.
- 8. EVROPA IZMED 1815. I 1848. GODINE**
Bečki kongres, sveta alijansa i njena uloga. (1-1)
- 9. EVROPSKE REVOLUCIJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA** 2 + 1
Revolucija u Belgiji i Poljskoj 1830. godine. Revolucija u Francuskoj 1830.godine.Revolucije za ujedinjenje Italije i Njemačke. Mađarska revolucija.Rezultati evropskih revolucija.

10. JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA 3 + 1

a) Položaj slovenačkih i hrvatskih zemalja u sastavu Habsburške Monarhije. Ilirski pokret. Definisanje političkih programa. Program Ujedinjena Slovenija.

b) Južnoslovenske zemlje pod osmanlijskom vlašću. Izgradnja srpske i crnogorske autonomije.

11. BOSNA I HERCEGOVINA U BORBI ZA AUTONOMAN POLOŽAJ U OSMANSKOM CARSTVU 4 + 2

Pokušaj Porte da silom ukine vlast domaćeg plemstva. Ukidanje janjičara. Pokret Husein-kapetana Gradašćevića za autonomiju Bosne. Hercegovina za vrijeme uprave Ali-paše Rizvanbegovića. Ukidanje kapetana i ajana. Hatišerif od Gilhane i pokušaj njegovog provođenja. Bune Bošnjaka protiv uvođenja tanzimata. Intervencija Omer-paše Latasa u Bosni. Regrutacija Bošnjaka u nizam. Ukidanje spahiluka i esnafa. Kraj bosanske političke moći.

12. EVROPA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE 4 + 2

a) Drugo Carstvo u Francuskoj. Ekonomski i politički razvoj, sazrijevanje velike sile. Rat s Njemačkom, Pariška komuna.

b) Ujedinjenje Njemačke. Ujedinjene Italije. Rezultati ujedinjenja.

c) Habsburško Carstvo u drugoj polovini XIX stoljeća. Unutrašnje preustrojstvo, pokušaji okretanja prema Balkanu.

d) Rusija, pokušaji unutrašnjih reformi. Ruska balkanska politika.

e) Evropska kolonijalna osvajanja u Africi i Aziji.

f) Rezultati napretka nauke i tehnike u Evropi.

g) Evropska kulturna dostignuća.

13. RAZVOJ SAD I REZULTATI GRAĐANSKOG RATA 1 + 1

Spoljnopolitička orijentacija SAD. Privredni razvoj Sjevera i odnosi s robovlasničkim Jugom. Građanski rat i njegovi rezultati.

14. JUŽNOSLOVENSKI NARODI OD 50-IH DO 70-TIH GODINA XIX STOLJEĆA 2 + 1

Karakteristike razvoja slovenačkih i hrvatski zemalja u sastavu Habsburškog Carstva. Konstituisanje kapitalizma. Definisanje nacionalnih programa, pojava i razvoj političkih stranaka. Kneževine Srbije i Crna Gora u definisanju nacionalnih programa.

15. BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE 3 + 1

Položaj Bosne prema centralnoj vlasti. Stanovništvo, provođenje reformi, Siferska naredba, Vilajetski ustav. Privredni napredak, izgradnja komunikacija, prva akcionarska društva, zanatstvo, trgovina, poljoprivreda. Bošnjaštvo, pokušaji političkog djelovanja iz Srbije i Hrvatske. Seljačke bune i ustanci. Kultura i prosvjeta.

16. VELIKA ISTOČNA KRIZA 1878. GODINE 2+1

Osmansko Carstvo uoči krize. Ustanci u Hercegovini, Bosni, Bugarskoj. Pokušaji reformi, uplitanje velikih sila. Rusko-austrougarski tajni sporazumi o Bosni. Ratovii Srbije, Crne Gore i Rusije protiv Osmanskog Carstva. Sanstefanski preliminarni mir. Berlinski kongres.

17. ZBACIVANJE OSMANLIJSKE VLASTI I POKRET PROTIV AUSTROUGARSKO OKUPACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI 1878. GODINE 2 + 1

Međunarodni mandat za okupaciju Bosne i Hercegovine, sukob sa Portom. Zbacivanje osmanskih činovnika i formiranje Narodne vlade. Organizovanje naroda za otpor, borbe protiv austrougarskih trupa, okupacija Bosne i Hercegovine.

18. MEĐUNARODNI ODNOSI OD 1878. DO 1914. GODINE 1 + 1

Kolonijalno pitanje i odnosi među velikim silama. Stvaranje Trojnog saveza, Antante. Suprotnosti među blokovima. Osmansko Carstvo od 1878.god. do 1908.godine. Međunarodne krize i preduslovi za rat.

19. RAZVOJ NAUKE I TEHNIKE	1 + 1
20. KULTURA NA PRELOMU DVA STOLJEĆA	1 + 1
21. JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE OD 1878. DO 1914. GODINE	3 + 1

- a) Hrvatske i slovenačke zemlje u borbi za političko i ekonomsko ujedinjenje.
 b) Srbija i Crna Gora u vrijeme nezavisnosti. Progon muslimanskog stanovništva i devastacija.
 c) Definisanje makednoskih nacionalnih interesa i pokret 1903. godine.
 d) Balkanski ratovi i sukob balkanskih interesa, progon muslimanskog življa.

22. BOSNA I HERCEGOVINA ZA VRIJEME AUSTROUGARSKJE VLADAVINE	4 + 1
---	-------

Uspostavljanje austrougarske vlasti. Državnopravni položaj. Stanovništvo. Ustanak 1882. godine. Pokret Muslimana i Srba za vjersku i prosvjetnu autonomiju. Bošnjaštvo. Političke stranke. Aneksija. Bosanski sabor. Privredni razvoj. Razvoj kulture i prosvjete.

HISTORIJA-POVIJEST

VIII RAZRED

(2 časa sedmično - 68 godišnje)

PREGLED PROGRAMSKIH SADRŽAJA	Časova
1. PRVI SVJETSKI RAT	6 + 2
2. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOM SVJETSKOM RATU	3 + 1
3. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLOVENSKO PITANJE	4 + 2
4. SVIJET IZMEĐ DVA SVJETSKA RATA	6 + 3
5. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA	8 + 3
6. DRUGI SVJETSKI RAT	6 + 1
7. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU	6 + 1
8. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA	6 + 2
9. BIH POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA	8 + 2

Zadaci nastave historije u VIII razredu su:

- da se učenici upoznaju sa uzrocima, rezultatima i posljedicama prvog svjetskog rata,
- da se učenici upoznaju sa prilikama u Bosni i Hercegovini za vrijeme prvog svjetskog rata i sa njenom ulogom u Jugoslovenskom pitanju,
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i privrednim prilikama u svijetu između dva svjetska rata,
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim, ekonomskim i kulturnim prilikama u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata,
- da se učenici upoznaju sa drugim svjetskim "totalitarnim" ratom kao velikim obračunom demokratskih i fašističkih snaga,
- da se upoznaju sa teškim patnjama i stradanjima stanovništva Bosne i Hercegovine u drugom svjetskom ratu,
- da se učenici upoznaju sa najznačajnijim događajima, procesima i pojavama poslije drugog svjetskog rata,
- da se upoznaju sa karakteristikama razvoja Bosne i Hercegovine poslije drugog svjetskog rata i njenim međunarodnim priznanjima.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. PRVI SVJETSKI RAT

4 + 2

- Uzroci izbijanja rata.
- Ratna operacija i stanje na glavnim frontovima.
- Pomorski rat.
- Revolucija u Rusiji i njeno istupanje iz rata.
- Ulazak SAD u rat.
- Promjene ravnoteže snaga i završnice rata.
- Poraz Centralnih sila.
- Rezultati rata i njegove posljedice.

2. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOM SVJETSKOM RATU

3 + 1

- Sarajevski atentat i početak rata; mobilizacija stanovništva u austrougarsku vojsku; progon nad Srbima; BiH kao neposredno ratno poprište 1914-1915; genocid nad Muslimanima u Istočnoj Bosni od strane srpske i crnogorske vojske; socijalne i ekonomske prilike u BiH 1915-1918; ljudski gubici BiH u prvom svjetskom ratu.

3. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLOVENSKO PITANJE

4 + 2

- Kombinacije oko državopravnog položaja BiH 1914-1917; "Jugoslovensko pitanje" i njegov ulazak u kritičnu fazu izbijanjem rata 1914; Niška deklaracija; Jugoslovenski odbor; Majska deklaracija; Krfska konferencija o jugoslovenskom ujedinjenju; akcije bosanskohercegovačkih političara u BiH; stvaranje narodnih vijeća u južnoslavenskim zemljama Austro-Ugarske; proglašenje Države Slovenaca, Hrvata i Srba; ulazak BiH u sastav Države SHS; Ženevska konferencija; ulazak BiH u jugoslovensku državu i proglašenje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

ii 2

4. SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

6 + 3

- Mirovni ugovori (nastanak novih država, Društvo naroda, "Versajski sistem").
- Politika kolonijalnih sila.
- Antikolonijalni i oslobodilački pokreti.
- Turska, Arapi i islamski svijet.
- Revolucija u Kini, antikolonijalna borba na Indijskom potkontinentu, evropske kolonije u Africi.
- Vrijeme privredne obnove.
- SAD u svjetskoj politici i privredi.
- Varljivo "blagostanje lokarnske ere" i privredni slom.
- "Velika kriza" (1929-1933. god.) i koncepti njenog prevazilaženja.
- Kriza građanske demokracije: nastanak totalitarnih pokreta u Evropi.
- Fašisti u Italiji, nacisti u Njemačkoj.
- Japanski militarizam.
- Građanske diktature u evropskim državama.
- Zbivanja u Latinskoj Americi.
- Ekspanzija totalitarnih režima i njihove pripreme za rat.
- Građanski rat u Španiji.

5. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

8 + 3

- Stanje u BiH neposredno po stvaranju Kraljevine SHS; agrarni neredi i nasilno otimanje muslimanske zemlje; progoni i nasilje nad Muslimanima; političko organizovanje i političke stranke; BiH u izborima za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS; Ustavotvorna skupština i pitanje BiH kao nacionalno-političko pitanje; položaj BiH prema Vidovdanskom ustavu 1921. godine; razbijanje teritorijalne cjeline BiH za vrijeme šestojanuarske diktature 1929. godine; državni centralizam i nacionalni unitarizam (integralno jugoslovenstvo); ukidanje autonomije

2

- 3 Islamske (vjerske) zajednice i nasilno premještanje njenog sjedišta iz Sarajeva u Beograd; ozakonjenje agrarne reforme; Oktroirani ustav Kraljevine Jugoslavije; petomajski izbori 1935. i formiranje vlade Stojadinović-Spaho-Korošec; ukidanje šestojanuarskog zakonodavstva IVZ i povratak rijasetu u Sarajevu; pisma "napredne studentske omladine" iz BiH o autonomiji BiH; dalje razbijanje BiH sporazumom Cvetković-Maček i uspostavljanjem Banovine Hrvatske 1939; pokret za autonomiju BiH; opće kulturne prilike u BiH.

6. DRUGI SVJETSKI RAT

6 + 1

- "Munjeviti rat" - početni uspjesi osovinskih sila.
- Ratni ciljevi Osovine. Karakteristike okupacionih sistema.
- Formiranje savezničke koalicije. Saveznička konferencije.
- Napad na SSSR i otvaranje "istočnog fronta".
- Ulazak SAD u rat: Pacifik i pripreme za otvaranje "drugog fronta".
- Prekretnice rata.
- Kapitulacija Italije.
- Otvaranje "drugog fronta".
- Završne ratne operacije: poraz Njemačke i Japana.
- Svijet na kraju "totalnog rata".

7. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU

6 + 1

- Aprilski rat, kapitulacija i okupacija Kraljevine Jugoslavije; BiH u ratu i pod okupacijom; podjela na interesne sfere; uključivanje BiH u državne okvire NDH; genocid u BiH od strane ustaške države i četnika DM; pojava i razvitak NOP-a kao dijela velike antifašističke borbe; osnivanje NOO, Fočanski i Krajiški propisi; osnivanje i prvo zasjedanje AVNOJ-a; BiH kao centar NOB-a; ZAVNOBiH i ostala zemaljska antifašistička vijeća; Drugo zasjedanje AVNOJ-a; izgradnja federalne jugoslovenske države i mjesto BiH u njoj; Drugo zasjedanje ZAVNOBiH-a i izgradnja bosanskohercegovačke državnosti; Treće zasjedanje ZAVNOBiH-a, proglašenje Skupštine i formiranje prve vlade BiH.

8. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

6 + 2

- Sudeње ratnim zločincima.
- Promjene odnosa snaga poslije završetka rata.
- UN u svijetskoj politici.
- "Hladni rat" i vojno-politički blokovi.
- Detant.
- Promjene u zapadnom svijetu: oporavak demokracije i privrede.
- Ekonomski i tehnološki razvoj zapadnog svijeta.
- Kraj kolonijalne ere: nastanak novih država u Aziji i Africi.
- Pokret nesvrstanih.
- Pojava socijalističkih država.
- Odnosi između ovih država i njihovo suparništvo sa Zapadom.
- Raspad socijalizma u Evropi i njegova kriza na drugim kontinentima.
- Velika previranja i ratovi na području Bliskog i Srednjeg istoka.
- Ideja evropske integracije.

9. BOSNA I HERCEGOVINA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

8 + 2

- Ljudski gubici i ratna razaranja BiH u Jugoslavije; BiH u prvom ustavu FNRJ; prvi ustav NRBiH; period obnove zemlje; agrarna reforma i kolonizacija; nacionalizacija privrede; otpor nacionalizaciji; Informbiro i sukob Staljin-Tito; kolektivizacija na selu i otpor seljaštva; ukidanje seljačkih radnih zadruga; uvođenje samoupravljanja; BiH u ustavnim reformama 1991-1994; dogovorna ekonomija i njene posljedice za BiH; politička i ekonomska kriza Jugoslavije i njen raspad; BiH kao samostalna država i njeno međunarodno priznanje.

OBJAŠNJENJE

Program historije za osnovnu školu temelji se na historijskoj nauci iz koje se uzimaju sadržaji pomoću kojih se ostvaruje humanistička funkcija - usvajanje historijskih činjenica kao cilja obrazovanja, s jedne, i razvijanje historijske svijesti i historijskog mišljenja kao humanističkog cilja odgoja učenika, s druge strane.

Odgojna suština historije, sadržana u samoj nauci, ostvaruje se u nastavi historije. Dok u historijskoj nauci ne postoje ograničenja, dotle se u nastavi historije programski sadržaji ograničavaju, kako po obimu tako po dubini i širini interpretacije. Programom odabrani sadržaji temelje se na proučavanju reprezentativnih procesa, pojava i događaja u okvirima datog vremena (broj nastavnih sati) i uzrasta učenika. Sadržaji za učenje historije u osnovnoj školi odabrani su prema navedenim kriterijima:

- izučavanje onih procesa, pojava i događaja iz kojih se najjasnije očituju opće tendencije svjetskohistorijskog razvitka određene historijske epohe;

- u okviru svjetskohistorijskog razvoja predviđa se detaljnije izučavanje nastavnih sadržaja iz historije Bosne i Hercegovine u svakoj razvijenoj epohi, i ponaosob i u cjelini;

- u nastavni program odabrani su oni sadržaji koji će doprinijeti formiranju historijske svijesti, razvitku historijskog mišljenja i kulture;

- programski sadržaji za osnovnu školu odabrani su po hronološkom principu i njime se može osigurati kontinuirano izučavanje historije ljudskog društva.

Prilikom realizacije programskih sadržaja iz historije u osnovnoj školi potrebno je voditi računa o slijedećim zahtjevima:

1. Svaku, tematsku oblast treba realizirati tako da se istakne značaj, uloga i mogućnosti sadržaja za ostvarivanje opštih ciljeva i zadataka obrazovanja učenika, a posebno ciljeva i zadataka nastave historije. Da bi se opšti zadaci nastave historije uspješno, efikasno i racionalno ostvarili, treba planirati posebne ciljeve i zadatke svakog tematskog područja kako bi se oni kontinuirano, planski i sistematski ostvarili. Iz tako formuliranih ciljeva i zadataka pojedinih tematskih područja treba konkretizovati posebne ciljeve i zadatke svake nastavne jedinice.

2. Iako nastava historije, po pravilu, podrazumijeva prezentiranje gotovih naučnih rezultata, neophodno je da nastavnici, koristeći se pedagoškom teorijom i praksom, nastavu organiziraju tako da i do ovih rezultata učenici dolaze samostalno. Zato se u nastavi historije treba koristiti raznovrsnim izvorima saznanja kako bi se kod učenika razvilo kritičko rasuđivanje i stvaralačko mišljenje.

3. Međutim, samim odabirom programskih sadržaja nije zagarantovana njihoiva naučna interpretacija. Sigurnost da se historija naučno interpretira je stručna osposobljenost nastavnika kako bi mogli da otklone slabosti nastave historije koje su se do sada ispoljavale.

4. Očiglednost u nastavi historije u osnovnoj školi treba biti racionalno zastupljena. Da se ne bi upalo u zamku koja je privlačna u nastavnoj praksi kada se nauka svodi na didaktičke igre (gledanje filmova, slika, pravljenja albuma, slikovnica i sl.), nužno je ovakvu očiglednost dovesti u funkciju ciljeva i zadataka nastave historije u osnovnoj školi.

5. S obzirom na karakter historije kao nauke i nastavnog predmeta, u osnovnoj školi je od velikog značaja i raznovrsni fond historijske literature, koji treba biti dostupan učenicima. Često na časovima historije treba upotrebljavati raznovrsne izvore spoznaje i literature (historiografija, memoari, monografije, enciklopedije, leksikoni, beletristička literatura).

6. Uspješna realizacija programskih sadržaja zavisi od pravilne i racionalne tipološke i metodičko-didaktičke strukture časova. Programom je utvrđeno da se za svaku tematsku cjelinu obezbijedi najmanje jedan čas tematskog ponavljanja na kome bi se uopštiti i sistematizovali sadržaji određene teme. Metodička umješnost nastavnika ispoljava se u pravovremenom i racionalno organizovanom ponavljanju gradiva.

Stručna sprema nastavnika koji može realizovati program:

1. Filozofski fakultet - odsjek za historiju, grupa historija naroda Jugoslavije i opšta historija ili grupa opšta historija i historija naroda Jugoslavije, sa zvanjem profesora.

2. Pedagoška akademija - odsjek za historiju - geografiju, svanje nastavnik historije - geografije ili geografije i historije.